

Domov pro seniory v Bílovci, Opavská 600/45, Bílovec

STŘÍPKY Z DOMOVA

3/2025

Zpravodaj Domova pro seniory v Bílovci pro měsíce
Červenec, srpen, září 2025

Milí čtenáři,

pomalu začíná léto a s ním je také spojen odpočinek. Louky jsou plné kvetoucích vlčích máků, vzduch voní senem a Slunce hřeje,. Věříme, že Vám k odpočinku pomohou také stránky našeho zpravodaje a na chvíli se odpoutáte od starostí všedních dní i těch pracovních.

Tentokrát se podíváme na mátu peprnou a co se z ní dá připravit, nahlédneme do světa pohádek, kde se potrápíme s počítáním, dozvíte se něco málo o žních a poutích, zaostříme na historii křížovek nebo se můžete pobavit u dvou fejetonů od Taťány Lukešové.

Přejeme krásné letní dny plné odpočinku.

Vaše redakce

Obsah tohoto vydání

Obsah

OBSAH TOHOTO VYDÁNÍ.....	3
VŠE NEJLEPŠÍ PŘEJEME OSLAVENCŮM.....	4
CO JSME PROŽILI	5
TÉMA	10
NĚCO K ZAMYŠLENÍ.....	16
MOZKOHŘÁTKY.....	19
PRANOSTIKY, ZVYKY A TRADICE	21
BYLINKOPEDIE	24
OKÉNKO DO MINULOSTI	28
RECEPTY	32
NA ZÁVĚR MALÁ ZKOUŠKA	35
SPRÁVNÉ ODPOVĚDI	36

Vše nejlepší přejeme oslavencům

Pavlína Jarošová	85 let
Alenka Kaločová	94 let
Iva Lindovská	94 let
Mgr. Ludmila Pivodová	76 let
Zdenka Richtárová	100 let
Mgr. Blanka Tížková	82let
MUDr. Marie Vavrečková	89 let

Co jsme prožili

Příprava škvarkové pomazánky a kynutého koláče

Na začátku dubna jsme uspořádali dvě setkání v rámci smyslové aktivizace, na kterých klienti připravili skvělé pokrmy. Prvním z nich byla domácí škvarková pomazánka a druhým rychlý kynutý koláč s mandarinkami a posypkou. Principem smyslové aktivizace je zapojit všechny smysly, proto jsme s našimi klienty nejprve vzpomínali, abychom zapojili paměť a sluch, poté klienti k surovinám přivoněli a při práci zapojovali i hmat a zrak a při ochutnávání chutí.

Velikonoční setkání

V dubnu jsme se připravovali na velikonoční svátky. Nejprve naši klienti vynesli Morenu, upekli velikonočního beránka a jidáše, také si zavzpomínali na velikonoční zvyky a tradice, dozvěděli se zajímavé informace o vzniku Velikonoc, prohlédli si nejrůznější druhy kraslic a podívali se, jak se malují vejíčka voskem nebo jak vznikají tzv. "madeirová vejce". Děkujeme sestřičce Soni za ukázky kraslic a malování voskem.

Mezinárodní den Země se zvířaty z Minizooparku Toduš

Ve čtvrtek 24.4.2025 jsme v našem Domově oslavili Mezinárodní den Země. Naše pozvání přijal pan Tomáš Dušek a jeho zvířata z Minizooparku Toduš. Klienti si mohli prohlédnout i pohladit ježka bělobřichého, sovu pálenou, užovku červenou, tilikvu obrovskou, holandského králíka, pagekona řasnatého, gekončíka nočního, krajtu obrovskou a dva pejsky. Děkujeme za krásný zážitek.

Čarodějnické dopoledne

Do našeho Domova 30. dubna 2025 přiletěli čarodějové a čarodějnice z Mateřské školky Stará Ves. Ale nemusíte se bát, byly hodní a hodné a užili jsme si s nimi spoustu legrace. Děti nás naučily novou písničku, připravily si pro nás křížovku, puzzle a čarodějnici, kterou si klienti vybarvili, spojili a teď zdobí jejich pokoje. Na závěr děti obdarovaly naše klienty čarodějnickými svítícími hůlkami. Od našich klientů děti dostaly tajný čarodějnický pytlíček. Děkujeme za krásné dopoledne a všechny připravené aktivity, moc jsme si to užili.

Oslava Dne matek

V pondělí 12.5.2025 jsme v Domově pro seniory oslavili Den matek. Klientkám přijeli popřát pan starosta Martin Holub a paní místostarostka Ing. arch. Tereza Grabcová, s přáním se také připojila paní vedoucí Bc. Vlasta Szotkowská a všichni zaměstnanci, kteří klientům zazpívali písničku Pro mámu. Naše srdce pohládily také básně o maminkách, které recitovaly klientky Domova. Na závěr se podávala výborná káva z Coolny se zákusky a jednohubkami za doprovodu klavírní hudby v podání pana Pavla Tížka.

Téma

Dne 8.5.2025 šokovala Česko zpráva o úmrtí známého herce a prezidenta Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary Jiřího Bartošky. Připomeňme si tuto legendu v následujícím článku.

Život

Jiří Bartoška se narodil 24. března 1947 v Děčíně a zemřel 8. května 2025 v Praze.

Absolvoval Gymnázium v Pardubicích a v roce 1972 vystudoval činoherní herectví na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

Za socialismu podepsal v roce 1977 tzv. antichartu, ale také petici za propuštění Václava Havla z vězení i prohlášení Několik vět v roce 1989.

Spoluzakládal Občanské fórum, patřil mezi blízké Havlovy spolupracovníky. Na manifestaci 10. prosince 1989 oznámil na Václavském náměstí jeho kandidaturu na prezidenta ČSSR.

S manželkou Andreou (* 1952), která je archeoložka, měl dceru Kateřinu (* 1977) a syna Jana (* 1986).

Byl celoživotním vášnivým kuřákem. Podle svých slov vykouřil denně 50 cigaret i více. Vášeň k cigaretám se projevovala i při natáčení, kdy v řadě filmových scén je cigareta jeho rekvizitou a při neformálních záběrech a na fotografiích z natáčení byla téměř samozřejmostí.

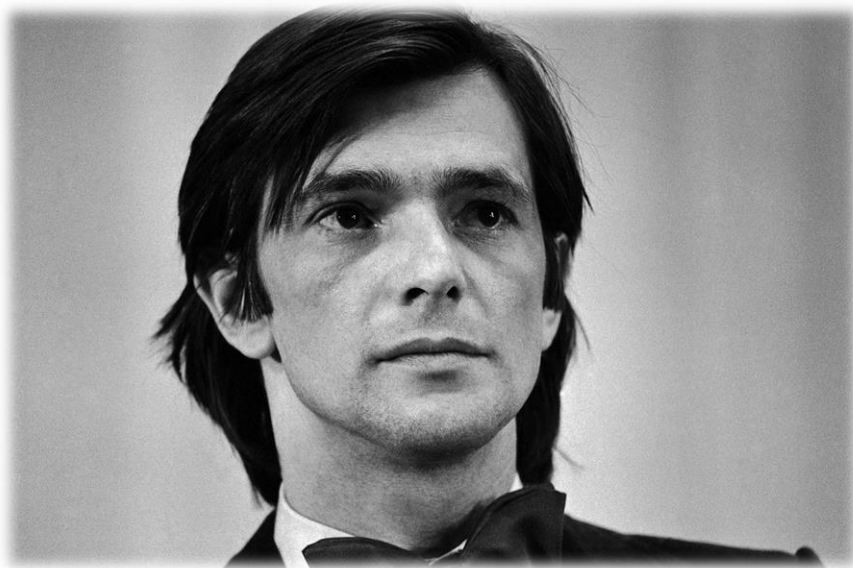
Divadelní kariéra

Herec Jiří Bartoška byl jednou z nejvýznamnějších a nejpopulárnějších osobností na české filmové scéně. Jeho životní láskou se stalo divadelní a filmové herectví, které studoval a v roce 1972 i úspěšně absolvoval na brněnské JAMU. Po studiích okamžitě zahájil svou dlouhou hereckou kariéru. Krátce působil v brněnském Divadle na provázku, odkud v roce 1973 přešel do ústeckého Činoherního studia, kde hrál do roku 1978, než se odstěhoval do hlavního města Prahy. Zde se stal členem Divadla Na zábradlí, kde diváky ohromoval v řadě kreací moderního i klasického repertoáru. Na podzim 1991 odešel Bartoška s téměř celým souborem ze Zábradlí a vytvořili svou vlastní scénu **Divadlo Bez zábradlí**. Zde působí dodnes a společně se Zuzanou Bydžovskou, Danou Morávkovou, Bohumilem Kleplem, Jiřím Menzelem a dalšími hereckými osobnostmi vytvořil jedno z nejlepších pražských divadel, které má představení vždy na několik týdnů dopředu vyprodaná.

Filmová kariéra

K filmu se dostal Jiří Bartoška v roce 1975, kdy debutoval v dramatu HŘIŠTĚ režiséra Skalského jako stavební inženýr Luděk Turna. Rok 1977 byl pro Bartošku více než úspěšný. Režisér Jan Smidt mu nabídl roli v pravěké trilogii inspirované knihami Eduarda Štorcha. Ve filmech OSADA HAVRANŮ, NA VELIKÉ ŘECE a VOLÁNÍ RODU vytvořil Bartoška s Ludvíkem Hradílkem nezapomenutelnou loveckou dvojici Sokol & Havranpírko, která zažívá mnoho dobrodružství a napínavých příhod. Ještě v tomtéž roce si stihl zahrát vedlejší roli ve snímku STÍNY HORKÉHO LÉTA. Film získal Křišťálový glóbus na MFF Karlovy Vary, jemuž bude za necelých dvacet let prezidentovat právě Jiří Bartoška.

V následujících letech následovaly převážně vedlejší role v mnoha kriminálkách, dramatech a televizních filmech. Mezi ty divácky úspěšné patří DRSNÁ PLANINA (1979), SLUNÍČKO NA HOUPAČCE (1981) a televizní filmy JEHLA (1982) a CUKOR (1982). Do hlavních rolí se vrátil Bartoška v roce 1983, kdy hrál v komedii KATAPULT. Ztvárnil zde postavu mladého inženýra Jošta, který stále žije stereotypní život, což ho přestane po nějaké chvíli bavit, a proto se rozhodne, že zkusí žít současně několik životů s jinými ženami. V roce 1984 přišlo naráz mnoho nabídek. Mezi nimi byla i role doktora Skalky v kontroverzním seriálu SANITKA. Někteří mluví o tomto projektu jako o „socialistickém veledílu“, někteří ho zase nazývají kultem. Podobné názory provází další seriál MY VŠICHNI ŠKOLOU POVINNÍ. K padesátému výročí provozu Barrandovských filmových studií byl natočen dokument BARRANDOVSKÉ NOCTURNO ANEB JAK FILM ZPÍVAL A TANČIL, kde se sešla celá řada tehdejších hvězd hudebního a hereckého nebe. To se samozřejmě neobešlo bez přítomnosti ředitelů a důležitých osobností minulého režimu.

Po předchozích dvou velkých seriálech přišel v roce 1985 konečně projekt, který se těší oblibě i v dnešní době. Dobrodružný seriál SLAVNÉ HISTORKY ZBOJNICKÉ vypráví o českých, maďarských a francouzských zbojnicích. Hlavní roli vytvořil Bartoška také v úspěšném psychologickém dramatu TICHÁ RADOST. V roce 1987 si zahrál po boku Magdy Vašáryové v dalším dramatu JUŽNÁ POŠTA vyprávějícím o poválečné situaci na jižním Slovensku. Jednu z největších rolí v kariéře ztvárnil ve zfilmovaném románu Eduarda Basse CIRKUS HUMBERTO z roku 1988. Zatímco na politické scéně se pomalu schylovalo k Sametové revoluci, herci Hanzlík,

Kemr, Bartoška, Brzobohatý a mnoho dalších vytvářeli pod taktovkou Františka Filipa jeden z nejlepších kultovních seriálů české kinematografie. V roce 1989 si Jiří Bartoška zahrál s Jiřinou Bohdalovou ve zfilmované hororové komedii STRAŠIDLO CANTERVILLSKÉ Oscara Wilda. Dalším úspěšným snímkem se stalo v roce 1991 tragikomické drama HŘBITOV PRO CIZINCE scénáristy Jiřího Hubače. Válečný film vypráví příběh dvou kamarádů, kteří po příjezdu z Anglie, kde jako čeští letci bojovali, museli prožít martyrium. V dalším Hubáčově dramatu nazvaném HOSTINA si zahrál Bartoška v roce 1993 společně Ivanou Chýlkovou.

Konec devadesátých let je Bartoškovým úspěšným obdobím. Natočil slavné filmy STŮJ NEBO SE NETREFÍM (1998) nebo JE TŘEBA ZABÍT SEKALA (1998). Právě za roli pátera Flora v Sekalovi byl Bartoška poprvé nominován na Českého lva. V roce 1999 následuje válečné drama odehrávající se po podepsání Mnichovské dohody VŠICHNI MOJI BLÍZCÍ. Snímek získal Českého lva za nejlepší film roku a skleněnou sošku si odnesl i Jiří Bartoška za nejlepší herecký výkon ve vedlejší roli.

V novém století se vrací k boku Ivany Chýlkové v televizní filmu HODINA PRAVDY a hlavní role si vystříhl v IDEÁLNÍM MANŽELI (2001) a FALEŠNÉM OBVINĚNÍ (2004). Ve vedlejší roli zazářil ve snímku Petra Zelenky PŘÍBĚHY OBYČEJNÉHO ŠÍLENSTVÍ (2005) a pána Boha ztvárnil v jedné z nejlepších porevolučních pohádek ANDĚL PÁNĚ. Nyní natáčí třetí řadu seriálu NEMOCNICE NA KRAJI MĚSTA s podtitulem NOVÉ OSUDY a objevit by se měl i ve filmu DON QUIJOTE V ČECHÁCH. Bartoškův charismatický hlas můžete slyšet od roku 2006 pravidelně i na televizních obrazovkách, kde s Miroslavem Donutilem uvádí úspěšné cestopisy České televize NA CESTĚ PO ...

Mezinárodní filmový festival

Pan Jiří Bartoška kromě hraní v Divadle Bez zábradlí zastává od roku 1994 funkci prezidenta jednoho z nejstarších filmových festivalů na evropském kontinentu v Karlových Varech. Společně s uměleckou ředitelkou festivalu a jednou z nejlepších evropských filmových kritiček Evou Zaorálovou dokázali během několika let dovést tento festival na světovou špičku a nyní je MFF Karlovy Vary jedním z nejprestižnějších filmových festivalů na světě se stále se zvyšujícím zájmem nejen české veřejnosti.

Pozice prezidenta KVIFF mu in memoriam zůstává i po jeho skonu.

Zajímavosti

- V roce 2014 u něj byla objevena rakovina mízních uzlin. V roce 2023 se po prodělané léčbě, která se povedla, nemoc vrátila.
- Podle něj by herec neměl mít vysněnou roli, protože to může dělat se špatným režisérem a bude pak zklamáný.
- Ve funkci prezidenta Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech absolvoval mnohá setkání s největšími filmovými hvězdami. Vzpomínal na ně v superlativech, kromě jediné zkušenosti, a to bylo setkání s herečkou Catherine Deneuve. Její velmi neosobní a chladný přístup často korunovala slovy: „*To nemám ve smlouvě,*“ kdykoliv se přání či návrh organizátorů jakkoliv odchýlil od jejich striktních podmínek.

Zdroj: https://www.csfd.cz/tvurce/1793-jiri-bartoska/prehled/#google_vignette

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Barto%C5%A1ka

Něco k zamyšlení

Dnes si v rubrice Něco k zamyšlení můžete přečíst dva fejetony Taťány Lukešové z knihy A léta běží, které nás vrátí do doby, kdy byly ještě naše děti malé a roztomilé. Zavzpomínejme spolu s ní.

Nejkrásnější psaní

Ze skříně vyletěl mol. Sedl si na stěnu a než jsem ho stačila praštit, vysmíval se mi na lustru. Tam si dal oddychový čas, zatímco jsem sháněla židli, a pak zase uletěl. Běžela jsem za ním, plácala rukama, vykřikovala. Dostala jsem ho, ale jeho pomsta byla krutá. Nebo snad není trestem vyházet obsah skříně, kartáčovat a klepat šatstvo, drhnout poličky a naplňovat všechno a všude naftalínem, tabákem a mýdlem? Kvůli jednomu molu? Jenomže, znáte je! Co když už založil početnou rodinu, která se zabydlela v límci nebo v kapse mého nového zimníku? Raději nedomyslet.

Když se pokoj podobal vetešnictví s rozvěšenými svršky, vyndala jsem ještě krabici, ve které byly červenou pentlí převázané první výtvarné pokusy a první psaníčka mých dětí. Pečlivě jsem všechno vytřepala a pak otevřela jeden z nich. Byla na něm pastelkou namalovaná kytička a napsáno:

MAMINKO MAM TE RADA MOC

Sedla jsem si na haldu svetrů- a kdyby teď měli všichni moli světa v mém pokoji svůj sjezd, nevěděla bych o nich. Hrabala jsem se v krabici a četla:

JEZISKU US BUDU HODNA PROSIM PRINES MI CHODYCKU! (prosila dcera)

AS BUDU VELKEJ, BUDU TE VOZIT DO AFRIKY KAŽDI DEN (sliboval syn)

Nádobí sem umila, ale koš sem nevinesla, hrajeme si s Lucinkou na pude neboj se – tohle už nebylo tiskacím písmem. Kolik jí tehdy bylo?

Každý dopis vždycky zachycuje kousek života, ale ty dětské ten nejkrásnější. Strašně moc jsem zatoužila vrátit tyhle chvíle zpátky a vzpomínala, kdy, kde a jak to všechno tenkrát bylo. Třeba dcera na půdě s Lucinkou... Jestlipak jsem za ní šla? A jestlipak jsem poděkovala synáčkovi, když mě chtěl denně vozit do Afriky?

Uvědomovala jsem si vůbec zázračnost a neopakovatelnost těch okamžiků, které mi byly darovány? Nebo jsem zrovna luxovala a měla plnou hlavu starostí, co udělám k večeři, anebo se zlobila nad špatně napsanými úkoly?

Ať to bylo jakkoli, psaníčka jsem schovávala, ale dávno na ně zapomněla, a pak nebyl čas... Člověk nemá na nic čas. Až dnes díky molovi. A já ho, chudáčka, zabila!

Chňapka

Když se moje přítelkyně Tereza vrátila z dalekých cest, pozvala mě. Abych si prohlédla parádu, kterou si přivezla. Paráda ke mně nijak nepromlouvala, ale v kuchyni jsem závistí zbledla. Nad dřezem viselo pět chňapek sladěných do nejkrásnější barevných tónů. Vybavila se mi moje chňapka s křiklavými barvami a nevkusným vzorem. Což si nezasloužíme, aby v reji kolem sporáku i naše oko spočinulo na něže a kráse? Terezčiny chňapky mě pronásledovaly i v noci.

Když člověk něco moc chce, má za tím jít. Šla jsem tedy do skříně a vytáhla pytel zbytků a odstřížků rozhodnuta napravit křivdu napáchanou na mě našimi obchody. Potom jsem usedla u malé lampičky nad kuchyňským stolem a pustila se do díla.

Je to dávno- vzpomínala jsem- kdy jsem za podobných večerů tajně před Ježíškem šila pro panenky neuměle spíchnuté šatičky. Přinesly přece tolik radosti! Ted' panenky a hračky leží v krabicích na půdě a děti si už nevzpomenou...

„Jak ten čas utekl,“ vzpomínala jsem a stříhala a stříhala... a zmařené výrobky házela na zem. Ušít chňapku, to nic není- ale jak pro koho!

Dcera zůstala stát ve dveřích. Nakadařené vlasy překrývaly půlku tváře nalíčené do pastelova a obličej se roztáhl do širokého úsměvu.

„To byly šatičky na Mařenku, víš, tu blondátou, co jsem měla nejraději,“ sedla si na linoleum a přehrabovala odstřížky.

„Jak sis na panenky vzpomněla právě teď?“ chtěla jsem vědět. Nevím, ale bylo to děsně prima, když jsme spolu všechny panenky umývaly, tys jim natáčela vlasy a parádila je. Vlna dojetí mi tlačila slzu do oka, když do kuchyně vstoupil syn.

„Ty si taky vzpomínáš, jak jsem ti šila oponu a malovala a vystříhovala loutky pro tvé divadélko?“ „Ne, ale vzpomínám si, jak jsi mě v první třídě zmydlila, když jsi mě načapala, jak s Vojtou Křečkem kouříme.“ „Na nic jiného si nevzpomínáš?“ „Ještě na to, jak jsem musel pít rybí tuk.“ Řekl a ukrojil si bábovku.

„To ostatní,“ dodal pomalu a s plnou pusou „bylo bezva... jak jsi se mnou chodila na ryby nebo podnikala průzkumné výpravy. Nemáš ještě něco dobrého?“

Druhá vlna dojetí mi hnala slzy do očí. Tak přece všechno nebylo marné. To krásné, hravé, snové, plné fantazie, čím jsem se snažila naplnit kouzlo jejich dětství, v nich zůstalo jako klenot, jako čistý křišťál. Vytáhla jsem ze županu kapesník, abych si radostně poplakala.

„Tomu by ale tahle kačena a fíflena nerozuměla,“ ukázal syn na svou setru, která se na zemi stále probírala ústřížky. Ještě před chvílí zjihlá dívenka začala škrtit svého bratra, a tak se život zase vrátil do svých normálních kolejí. A já jsme rozvěsila po kuchyni pět pro mě nejkrásnějších chňapek.

Mozkohrátky

Dnes si paměť vyzkoušíme na českých pohádkách. Vydáme se za Sněhurkou, Červenou Karkulkou a Jeníčkem a Mařenkou. Jak se na pohádkách dají prověřat mozkové závity? Čtěte dál a dozvíte se.

O Sněhurce

Byla jednou jedna Sněhurka a sedm trpaslíků. Trpaslíci pracovali celý den pilně v lese a Sněhurka chodila do školy. Jednou probírali ve škole aritmetický průměr, ale Sněhurka nedávala pozor, protože se neustále bavila s vílou Amálkou. Za domácí úkol Sněhurka dostala: Změř doma všechny trpaslíky a vypočti průměrnou výšku trpaslíka. Jediné, co Sněhurka zvládla, bylo změřit trpaslíky. Dál už si nevěděla rady. Baba Jaga jí nabízela všelijaké lektvary, ale příklad také neuměla vyřešit. Odpoledne jel kolem krásný princ, který chtěl na Sněhurku zapůsobit tím, že za ni vypočte příklad. Dokázali byste také pomoci Sněhurce?

Jméno trpaslíka	Výška
Štístko	110 cm
Kýchal	115 cm
Prófa	120 cm
Rýpal	112 cm
Bručoun	109 cm
Stydlín	117 cm
Šmudla	108 cm

O ČERVENÉ KARKULCE

Byla jednou jedna Karkulka, ale teď už ani nevím, zdali podle čepečku, sukničky či střevíčků jí říkali červená. Jednou přišel Karkulce telegram: MARODIM.STOP.UPEC BABOVKU A PRIJD.STOP.BABICKA.STOP. Karkulka tedy upekla bábovku, dala ji do košíčku a pospíchala přes les k babičce. Uprostřed cesty ji potkal vlk a hned se začal vyptávat, co to Karkulka nese a kam. Vlk dostal

odpověď, ale i chuť na bábovku. "Vlku," pravila Karkulka, "já ti řeknu, co všechno jsem do bábovky dala, když správně vypočteš, kolik bábovka váží, můžeš ji sníst." I to se vlkovi zalíbilo a Karkulka předčítala recept: 50 dkg mouky, 10 dkg cukru, 10 dkg tuku, 2 žloutky (7 dkg dohromady), 3 dkg droždí, 0,5 dkg soli a 1/4 litru mléka (25 dkg). Než to vlk sečetl, byla Karkulka pryč. Kolik vlastně ta bábovka vážila?

O PERNÍKOVÉ CHALOUPCE

Všichni jistě znáte pohádku O perníkové chaloupce. Musím vám ale prozradit, že zaručeně špatně. Jeníček s Mařenkou sice loupali perníček, ale bába s dědkem je nechytli proto, aby si je vykrmili, ale proto, aby napravili spáchanou škodu na perníkové střešní krytině. Samozřejmě, že děti s sebou neměly žádné peníze, aby vzniklou škodu zaplatily. Chodily tedy každý den sbírat lesní plody, ty potom prodaly a za získané peníze koupily perníkové střešní tašky. Tady by mohla pohádka skončit, ale to by nebyla pohádkou matematickou. Jeníček s Mařenkou si totiž museli vypočítat, kolik tašek musí koupit. Celkem oloupali $1,35 \text{ m}^2$ perníkové střechy. Jedna taška měla obsah 300 cm^2 . I vy můžete spočítat, kolik voňavých, sladkých perníčků museli Jeníček s Mařenkou koupit.

Zdroj: <https://www.marves.net/inpage/desitka/>

<https://www.alik.cz/a/pohadka-o-sedmi-trpaslicich-a-snehurce-trochu-jinak>

<https://magazin.aktualne.cz/cervena-karkulka-je-sexisticka-rozhodla-barcelonska-skola-a/r~9800fe205cf611e9ab10ac1f6b220ee8/>

Pranostiky, zvyky a tradice

Červenec – měsíc sklizně a poutních procesí.

Žně

Horké letní Slunce rozpaluje meze a pole, obilí zlátne a těžkne. Není tomu tak dávno, co lidé sklízeli polní úrodu pomocí srpů a kos, odvážejíce ji na valnících tažených domestikovanými kopytníky.

Se žněmi se začínalo zpravidla kolem svaté **Markéty** čili 13. července. Práce bylo mnoho, na pole se spěchalo co nejdříve za ranního úsvitu a končilo se při západu Slunce. Aby práce lépe ubíhala, lidé si zpívali a rýmovali. Na žence zpravidla dohlížel šafář, což byl jakýsi mistr či nadřízený dělníků na zemědělském hospodářství feudálního panství. Šafářka obvykle přinesla chase snídani, oběd potom byl polední odpočinek a znovu práce až do večera. Když se všechna úroda sklídila a do dvora přijel poslední valník, pořádala se velkolepá slavnost **Dožínek**. To ale až koncem srpna.

Poutě

Náboženské poutě je možné vykonávat celoročně, ale v našich podmínkách je léto přeci jen nejlepší období pro pořádání dlouhých pochodů přírodou. V dřívějších dobách vypadaly poutě docela jinak než dnes. To se sešlo procesí poutníků, kteří společně putovali na poutní místo, což mohl být kostel či klášter věnovaný památce nějakého světce nebo vystavěný kvůli nějakému náboženskému zázraku, který se v okolí stal. Například, že děti zahlédly ducha nějakého svatého, nebo někdo našel v křoví sošku panny Marie, načež se na místě postavila kaplička a podobně.

Mnohdy vyčerpávající cesta krásnou krajinou má smysl v tom, že se člověk díky fyzickému strádání obětuje, což ho činí vnímavějšího pro duchovní prožitky a souznění s vesmírem. S tím souvisela i tzv. barokní kompozice krajiny, což je snaha stavět kostely a jiné krajinotvorné prvky tak, aby maximálně zapůsobily na přicházejícího poutníka či procesí. Poutními místy bývají jak velká města, tak menší vesnice, ale také opuštěné místo v krajině, jako je hora, studna, pramen, jeskyně nebo svatyně.

Poutě byly skvělou příležitostí pro seznámení s novými lidmi z okolí, kontakt se vzdálenými sousedy nebo navštívení starých známých. Za doby nevolnické to byl

jeden ze způsobů, jak se alespoň na chvíli dostat z místa svého bydliště, protože rolníci byli připoutáni k půdě, kterou museli pro svého pána obdělávat.

Na poutním místě čekali na chodce kramáři s nejrůznějším zbožím. Bylo zvykem, že lidé kupovali svým nejbližším, kteří se pouti nemohli zúčastnit, různé dary: tátovi tabák do fajfky nebo nový brousek, mamá svatý obrázek, babičce zas nějakou pokrouťčku čili cukroví... Dívky kupovaly svým mládencům nový šátek na krk a mládenci svým dívkám zas marcipán nebo perník.

Odpoledne po bohoslužbě se většinou konala muzika v hospodě a poutníci pak přespávali buď v kostele, nebo třeba ve stodolách místních obyvatel.

Venkovany na poutních místech bavili kramáři tzv. kramářskými písněmi. Byly to většinou jednoduché rýmy na melodii nějaké známé lidové písně a kramáři je zpívali podle obrázkové předlohy, přičemž ukazovali průběh písně holí. Písně neboli čtverce s obrázky, pak prodávali. Venkované se tak mohli dozvědět o zprávách z blízkého či dalekého okolí, o mordech, požárech, morových ranách či získat ponaučení, například z písně o nevěře.

Na poutích bylo možné nakoupit spoustu dobrot a mezi nimi i slavnou cukrovinku z Podkrkonoší – Miletínskou modlitbičku. Pekař Josef Erben, příbuzný K. J. Erbena, nabízel tyto perníkové dezerty poprvé na miletínské pouti roku 1864. Nechal se inspirovat kapesními modlitebními knížečkami vázanými v kůži, které s sebou poutníci a věřící nosili. Receptura se po léta zdokonalovala, až se ustálila.

Poutě po Čechách

V Čechách jsou oblíbená tzv. mariánská poutní místa. Poutníci směřují na místa zjevení panny Marie či k jejímu obrazu nebo soše, kterým je obvykle přisuzována kouzelná moc. Nejvýznamnější cesty jsou do Staré Boleslavi, do svaté Hory u Příbrami či městyse Křtiny v Moravském krasu.

Poutě po Euroasii

Nejvýznamnější židovské poutní místo je Zeď nářků v Jeruzalémě nebo hora Sinaj. Křesťané také začínají asi od 4. století putovat do Svaté země, domova jejich mesiáše Ježíše Krista. Mezi křesťany je také oblíbený Řím, jakožto místo umučení apoštolů Petra a Pavla.

Asi nejvýznamnější evropskou náboženskou poutí je **Svatojakubská cesta** neboli pouť do města Santiago de Compostela (západní pobřeží Španělska), kde byly nalezeny ostatky apoštola Jakuba Staršího a místo bylo do objevení Ameriky považováno za „konec světa“. V anglikánské církvi je nejvýznamnější pouť k hrobu mučednického arcibiskupa Thomase Becketa v Canterbury.

Výhodou poutí napříč státy bylo, že cizinec se mohl v zahraničí cítit téměř jako doma, protože zbožní souvěrci měli svatou povinnost přijímat poutníky, jako by to byl samotný potulný Ježíšem, a pokud se cestovatelé zúčastnili bohoslužby, mohli si s místními zanotovat známé latinské písně jako je *Kyrie eleison* a odříkat *Pater noster*.

Lidé si mohli vybírat z množství poutních míst, zasvěcených různým světcům. Výběr mohl být uskutečněn například tak, že v nějaké nepříjemné životní situaci se dotyčný dovolával určitého světce o pomoc (například „Ó, svatý Jakube, když mě vytáhneš z této šlamastyky, vykonám na Tvoji počest pouť do Santiaga!“) a

když to dopadlo dobře, věřící to považoval za světcovu zásluhu a cítil se mu pak zavázán. U poutního cíle se obvykle příhoda zaprotokolovala do jakési „Knihy zázraků“, což dále zvyšovalo popularitu světce a poutí se zúčastňovalo stále více lidí.

I dnes lze však podniknout pouť napříč Evropou a nemusíte být ani věřící. Dostanete poutnický průkaz, kterým se můžete prokazovat v poutnických ubytovacích zařízeních a dostat tak slevu na nocleh, popřípadě nocovat úplně zdarma. Například cesta do Santiaga neboli Svatojakubská cesta, má logo mušle hřebenatky a poutníkům ukazuje správnou cestu či poutnické místo. Správně by se mělo vyrazit z místa bydliště. Pokud by Čech vyrazil z Prahy, do Santiaga je to nějakých 2500 km, což při zdolání, řekněme, 20 km denně, vyjde na 4 měsíce cesty. Dá se samozřejmě švindlovat a dopravit se blíže k místu například letadlem. Pěší pouť k Santiagu by však prý neměla být kratší než 100 km.

Zdroj: <https://casopisroots.cz/lidove-zvyky-a-obyceje-na-mesic-cervenec/>

Bylinkopedie

Máta peprná

Máta peprná je vytrvalá bylina z čeledi hluchavkovité. Kvete od července do září. Je to přirozený hybrid máty vodní a máty klasnaté. Pravděpodobně pochází ze západní Evropy, konkrétně z Anglie, ale dnes už se pěstuje v mírných pásech celého světa. Je známa pod lidovými názvy **pepřová máta**, **balšám**, **větrová bylina**, **větrové koření**, **fefrminc**, **pepermint** a podobně.

Díky snadnému křížení existuje mnoho druhů rodu máta. Kromě máty vodní a klasnaté patří mezi nejznámější například máta vonná, máta okrouhlolistá nebo máta rolní. Samotná máta peprná se může vyskytovat v mnoha kultivarech, například máta peprná pomerančová, bergamotová, čokoládová, švýcarská či dokonce s vůní kolínské vody.

Popis rostliny

Oddenek máty peprné má podzemní výběžky, lodyha je přímá, čtyřhranná, slabě ochlupená nebo lysá a nahoře se větví. Nese řapíkaté listy s kopinatou až vejčitou čepelí. Květy mohou být růžové až nafialovělé a jsou uspořádány v hustých lichopřeslenech. Rostliny dorůstají padesáti až osmdesáti centimetrů.

Výskyt

Máta peprná málokdy roste volně v přírodě. Především se jí daří na vlhkých nevápnitých půdách v polostínu, ale může se vyskytovat i na sušších a slunných místech. Ze semen obvykle nevyrostou životaschopné rostliny, nejlépe se rozmnožuje dělením trsů, řízků nebo oddenků, většinou na jaře nebo na podzim. Pro svůj růst potřebuje hodně prostoru, a proto se nejčastěji pěstuje v květináčích, aby nezastínila ostatní rostliny. Jakmile se rozroste, už nepotřebuje téměř žádnou péči.

Sklizeň

Čerstvé listy můžeme trhat celé léto. Nať se stříhá těsně před květem, nejlépe v poledních hodinách, protože tehdy obsahuje nejvíc silic. Za vhodného letního počasí tato rostlina dorůstá a může se sklízet podruhé. Při umělém sušení nesmí teplota přesáhnout 35 stupňů Celsia, protože poté se silice ztrácí. Sušenou mátu je potřeba skladovat ve vzduchotěsné nádobě, aby nezvlhla a neztratila své aroma.

Význam v léčitelství

Listy máty obsahují silici s hlavními složkami **mentolem a menthonem**. Dále máta obsahuje menthofuran, piperiton, trísloviny, hořčiny, flavonoidy, menthylacetát a dalších asi 40 látek. Tyto látky mají blahodárné účinky na činnost **trávicího ústrojí**. Máta pomáhá odstraňovat křeče, povzbuzuje vylučování trávicích šťáv, působí protizánětlivě a proti nadýmání. Též podporuje funkci přídatných orgánů – jater, slinivky břišní a žlučníku. **Inhalace** máty pomáhá při zánětech dýchacích cest. Podstata působení mentolu spočívá ve snižování napětí hladkého svalstva. Snižování tlaku ve vnitřních orgánech zabraňuje a předchází bolestem. Mentol vyvolává také pocit chladu a znecitlivuje, proto se ztrácí nepříjemné pocity jako je například **svědění**. Při nechutenství se podává mátový čaj, máta působí i proti **nespavosti, stresu a bolestem hlavy**.

Potravinářství

Čerstvé listy se používají do **omáček, moučníků, nápojů a salátů**. Máta je jednou z ingrediencí do oblíbeného míchaného nápoje **Mojito**.

Používá se i k výrobě alkoholického nápoje, známého jako „**pepermintka**“ nebo „**zelená**“. Ze sušených listů a vrcholů stonků před rozkvetem se louhuje čaj, také se využívají při přípravě jehněčího masa či zeleniny. Mentol se přidává také do **ústních vod a zubních past, žvýkaček, mentolových bonbonů a masážních gelů**. Poslední dobou je ale nahrazován mentolem uměle vyrobeným.

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1ta_peprn%C3%A1

Okénko do minulosti

Historie křížovek

Křížovky jsou dnes pravidelnou přílohou novin, a i v dnešní uspěchané době patří stále k jednomu z nejpopulárnějších druhů zábavy. Bez dobré křížovky si dokonce někteří z nás dovedou představit víkendový „Relax“ u kávy či čaje jen stěží.

Pro začátek je nutno říci, že křížovky mají na své luštitelé jednoznačně pozitivní vliv. Bystří mozkové buňky, procvičují paměť a v neposlední řadě rozšiřují nabyté vědomosti. Křížovku lze rovněž využívat pro zabavení dětí, které mohou soutěžit v luštění křížovek na čas.

V Evropě jsou nejoblíbenějším druhem křížovek pravděpodobně švédské křížovky, kdy je legenda vepsána přímo do políček. Naopak v Americe se častěji setkáváme s tzv. americkou verzí křížovek, která pracuje s legendou napsanou mimo obrazec. Cílem hádanky je obvykle vylustit tajenku, která se objeví až po doplnění všech ostatních slov podle legendy. Obvykle to bývá nějaký citát, přísloví či vtip.

Pojďme se ale podívat, kde a jak první křížovka a tradice luštění vůbec vznikla?

I když je otázka jasná, s odpovědí už to tak jednoznačné nebude, neboť se teorie různí. Podívejme se tedy na nejpravděpodobnější z nich:

Podle některých zdrojů se první křížovka objevila v tisku v roce 1913 a jejím údajným tvůrcem byl Angličan Victor Orville z Oxfordu, odpykávající si trest v jihoafrickém Kapském městě. Orville ve vězení prý přečetl všechny knihy ze zdejší knihovny a když už neměl co číst, začal se nudit. Přemýšlel, jak si ukrátit čas a zaujalo ho, že podlahu celý vytvářejí bílé a černé čtvercové dlaždice. Začal zapisovat na světlá políčka slova, která ho napadla, a objevil tak novou hru, založenou na hledání synonym. Se svým nápadem se obrátil na anglické noviny, ty však jeho nápad odmítly.

Jak to tedy začalo?

Historie křížovek má několik milníků. Vůbec nejstarší známá zmínka o hlavolamu, kde se navzájem kříží slova pochází ze šestnáctého Sborníku hádanek “Zlaté Prahy” z roku 1899. Zde jistá Milada Antošová z Modřan publikovala hádanku s názvem Čapka z písmen. Namísto dnes obvyklé mřížky naznačila jen tečkami, kam mají být umístěna písmena. Legenda pak byla následující: Za tečky dosadte hlásky: a, a, a, á, b, i, i, l, n, o, p, r, r, r, s, s, v, v, aby vznikla slova křížem nestejného významech následujících. Svisle: ssavec, příslovka, stok, část dne, druh přeživavců, hlásky. Vodorovně: Slovan, slavný francouzský virtuos na housle a skladatel, část klásku, budova. Výsledný tvar připomínal opravdu jakousi čapku.

První křížovka v USA – začátek křížovkářské mánie

Přestože není pochyb, že učitelka Milada Antošová z Modřan o mnoho let předběhla publikování první křížovky v USA v novinách New York Word, stejně je právě tento počín z 21.prosince 1913 oficielně dodnes považován za vznik první křížovky. Novinář Arthur Wynne uveřejnil v nedělním vydání novin své “FUN’S word-cross puzzle” ve tvaru kosočtverce. Tím odstartoval mánii, která přetrvala dodnes. První křížovky ještě neobsahovaly tajenku, jako je tomu často dnes, šle jen o správné doplnění všech písmen. Ve spojených státech se křížovky začaly označovat pojmem Criss-Cross puzzle, přičemž tento termín označuje křížek, který tehdy místo podpisu dělali negramotní lidé.

Nástup křížovek v českých zemích

18. ledna 1925 se dvě křížovky v dnes již tradiční podobě objevily v Lidových novinách. Jsou uvedeny článkem, který křížovky označuje v USA užívaným pojmem Criss-Cross puzzle a popisuje, jak je třeba postupovat k vyřešení problému. První křížovka (Úkol 1.) má uvedeno i správné řešení. Slouží tedy jako jakýsi příklad postupu. Druhá křížovka již řešení nenabízí, a naopak vyzývá luštitelé k zaslání správně vyplněné tabulky do redakce. Pěti vylosovaným šťastlivcům pak jako odměnu slibuje knihu. Poslední odstavec ovšem také konstatuje, že lepší, než vyluštit takovouto křížovku je její tvorba a vyzývá čtenáře k zasílání těchto hádanek do redakce, neboť “připraví tím řadě lidí v zimních měsících příjemnou a vtipnou zábavu.” Další rozvoj křížovek na našem území byl stejně jako před tím v USA či Anglii raketový. Mezi vášnivé křížovkáře

patřil Karel Čapek, Ema Destinové, herec Jan Pivec, Jan Werich, František Kožík či Miroslav Horníček... Dnes patří Česká republika mezi křížovkářské velmoci, kde si snad každý občan nějakou křížovku sem tam vyluštil...

Rekordy

Křížovky bývají různě dlouhé a různě obtížné. Pokud se budeme bavit o extrémech, musíme zmínit zejména dvě výrazná díla. Dne 6. dubna 1964 otiskly noviny The Star v Johannesburgu křížovku Dona Samuela McLarena. Křížovka měla 639 hesel vodorovně a 626 hesel svisle. Navzdory tomu, že redakce novin vypsal pro úspěšného luštitele tučnou odměnu, nikomu se ji vyluštit celou nepodařilo.

Ze zápisů v Guinessově knize rekordů se můžeme dovědět také o další obří křížovce. Křížovku s 25 tisíci položkami vytvořil Belgičan André Bloise. Pro představu křížovka zabrala list papíru o rozměru 170 x 110 cm a její sestavení trvalo přibližně 8 let.

A co víme o historii osmisměrek?

Osmisměrky mají historii poměrně krátkou. První osmisměrku na světě vymyslel někdy kolem roku 1960 jistý Pedro Ocón de Oro ze Španělska. Osmisměrka se však poprvé proslavila až v roce 1968 v USA, kdy ve státě Oklahoma vyšla 1. března v malých místních novinách Selenby Digest. Tato osmisměrka se skládala

z měst ve státě Oklahoma a jejím autorem byl Norman E. Gibat. Brzy poté zveřejnění této osmisměrky se osmisměrka rychle začala šířit po světě, zprvu ji začali používat ve svých hodinách pro oživení výuky učitelé.

„Křížovka a hádanka“ – oblíbený křížovkářský časopis pro pokročilé

Časopis je svým obsahem určen pro náročnější luštitelé křížovek všech druhů, pro luštitelé křížovkářských seriálů, hádanek, koníček, královských procházek, hříček a mnoha dalších luštitelských útvarů. Časopis se také věnuje stále oblíbenější hře Scrabble. Měsíčně jsou výhercům vypláceny výhry v průměru ve výši přes 7.000 Kč v různých soutěžích. Pod současným názvem vychází časopis ve spolupráci s SČHAK od roku 1991. V letech 1949–1990 vycházel časopis pod názvem Hádanka a křížovka, patří tak k nejdéle vycházejícím časopisům u nás.

Soňa Petruláková

Zdroj: <https://krizovkanamiru.cz/historie-krizovek/>

Recepty

Nejlepší recepty z máty

Máta je úžasně osvěžující. Teď ji navíc najdete na každé zahrádce. Tato bylinka vám navíc pomůže při špatném trávení a uleví od bolesti hlavy. V kuchyni z ní vykouzíte nejen osvěžující nápoje, ale i báječné marinády na maso. Sirup z máty si zase můžete uchovat na zimu, kdy vás při nachlazení postaví na nohy.

Likér z máty peprné

Pokud máte v létě velkou úrodu máty a nevíte co s ní, určitě vyzkoušejte následující recept, nebudete jej dělat naposledy.

Suroviny:

0,25l vody, 2 hrsti máty, 0,25l vodky, 200 g cukru

Postup:

Listy máty nakrájíme nadrobno, vložíme do láhve a zalijeme vodkou. Dáme dobře zazátkované asi na čtyři dny na Slunce. Pak alkohol slijeme, doplníme vychladlým cukrem svařeným s vodou na Nir a likér je hotov.

Domácí limonáda s mátou

Suroviny:

lístky z 1 stonku máty peprné, 3 lžičky třtinového cukru, 1–2 limety nebo citróny (1 kus na plátky), 1,5 l vody

Postup:

Limetu nebo citrón vymačkejte do skleněného džbánu, přidejte cukr a natrhané lístky máty. Zalijte vodou a dobře promíchejte. Limonádu nechte vychladit, můžete přidat plátky limety nebo citrónu a kostky ledu.

Tip: místo cukru se dá použít med. Pro zvýraznění chuti trochu čerstvého zázvoru.

Mátový salát

Suroviny:

1 salátová okurka, bílý jogurt, 1 stroužek česneku, malý svazek čerstvě nasekané máty, půl červené cibulky, sůl, pepř, šťáva z 1 citrónu

Postup:

Okurku oloupejte a nakrájejte na kostičky. Lístky máty nasekejte nadrobno a smíchejte s čerstvým jogurtem, přidejte prolisovaný stroužek česneku, sůl, pepř a zakápněte citrónovou šťávou. Hotovou omáčkou přelijte okurky. Nechte chladit. Na závěr můžete přidat nadrobno pokrájenou červenou cibulku. Salát se skvěle hodí k pečenému masu.

Jahodový sorbet s mátou

Suroviny:

100 g krupicového cukru, svazek čerstvé máty, 500 g čerstvých nebo mražených jahod, šťávu z jednoho citronu

Postup:

Cukr smíchejte se 100 ml vroucí vody a na mírném plameni ohřívejte tak dlouho, až se úplně rozpustí. Poté přidejte lístky máty, odstraňte z plotny a nechte asi čtvrt hodiny stát, aby sirup nasál vůni máty. Lístky máty pak vyjměte. Jahody rozmixujte, přidejte citronovou šťávu a mátový sirup. Směs přelijte do vhodné nádoby a vložte do mrazáku. Nechte tak hodinu zmrznout, poté můžete podávat.

Marináda na maso

Suroviny:

malý svazek máty peprné, 4 stroužky česneku, 1 lžice kremžské hořčice, 3 lžice olivového oleje, 2 citróny, sůl, pepř

Postup:

Prolisovaný česnek smíchejte s hořčicí, olejem, šťávou z 1 citrónu a nasekanou mátou. Do směsi naložte maso se zářezy (nejlépe jehněčí, ale může být i kuřecí) a nechte přes noc marinovat. Poté pečte v troubě.

Zdroj: https://www.lidovky.cz/relax/dobra-chut/mata-v-lete-osvezi-5-tipu-na-nejlepsi-recepty.A110608_133307_dobra-chut_glu, <https://www.recepty.cz/recept/liker-z-maty-peprne-1029>

Na závěr malá zkouška

1. Jakou pomazánku jsme připravovali v dubnu?
a) rybí b) škvarkovou c) vajíčkovou
2. Jak jsme oslavili mezinárodní den Země?
a) výletem b) přednáškou c) se zvířaty z minizoooparku Toduš
3. Co se netradičně podávalo na Den matek?
a) káva od baristy b) palačinky c) guláš
4. Z jakého prostředí byly příklady v Mozkohrátkách?
a) filmy a seriály b) písničky c) pohádky
5. Na který svátek se tradičně začínalo se žněmi?
a) na svatého Jana b) na svatou Žofii c) na svatou Markétu
6. Do kterého města vede svatojakubská cesta?
a) Fatima b) Santiago de Compostela c) La Saletta
7. Co je to lidově „fefrminc“?
a) máta b) meduňka c) oregáno
8. Kterou silici nejvíce obsahuje máta?
a) citronel b) mentol c) ylang- ylang
9. Ve kterém roce se poprvé objevila křížovka v tisku?
a) 1913 b) 1923 c) 1933
10. Který alkohol se přidává do mátového likéru?
a) bílý rum b) slivovice c) vodka

Správné odpovědi

Mozkohrátky:

Sněhurka a sedm trpaslíků – průměrná výška trpaslíka je 113 cm.

$$(110+115+120+112+109+117+108): 7 = 113 \text{ cm}$$

Červená Karkulka – bábovka vážila 1,055 kg.

$$50 \text{ dkg} + 10 \text{ dkg} + 10 \text{ dkg} + 7 \text{ dkg} + 3 \text{ dkg} + 0,5 \text{ dkg} + 25 \text{ dkg} = 105,5 \text{ dkg} = 1,055 \text{ kg}$$

Perníková chaloupka – Jeníček s Mařenkou museli koupit 45 perníkových tašek.

$$300 \text{ cm}^2 = 0,03 \text{ m}^2$$

$$1,35 \text{ m}^2 : 0,03 \text{ m}^2 = 45$$

Malá zkouška na závěr:

1b, 2c, 3a, 4c, 5c, 6b, 7a, 8b, 9a, 10c.

Šéfredaktor

Bc. Vlasta Szotkowská

Redakční tým

Mgr. Pavla Hennigová, Bc. Soňa Petruláková

www.dsbilovec.cz

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/1129066569055334936/>